

ДУМА ДАДОХ ДА МЪЛЧА. И клетва се клех – в света Богородица и в света Петка се клех. Със завързани очи се клех и пред какъв кръст – от два ножа, направо на земята върху гнила шума сложени. Пипнешком усетих кръста, та го и поправих – да не е разчекнат толкова. А кожата ми минава по острието на желязото и се плаша. Защото кървави пари вземах, черкова да градим. Когато ме оставиха сам и с енджика, а вътре двеста жълтици, като съм ми премина всичко пред отворени очи. И небето пак беше небе, росен и божур цъфтяха и не можеше да се диша, пък започвах да качвам пътеката на Каравелияр...

– Войводо – рекох му час преди това, – страх ме е, докато стигна Ченге, да не стане нещо с мене! Зер грешни пари са това!

– Адаш – рече ми Войводата тогава, – да мълчиш, че да не ти клъцна чепката! Парите не са грешни, хората са грешни. Нали затова ти ги давам, да се откупя...

– Виждам – рекох да кажа кротко, ала той ме прекъсна.

– Нищо не виждаш. Затова съм ти вързал очите. И феса си свали!

Гневен беше Войводата на изпроводяк. Свалих феса и тромаво стъпнах, препънах се в душата си и не виждах, а жълтиците дръннаха и след тях остана тънка въздишка – като на отлетели към небето души. И като ги брояхме, сякаш ръцете ми лепнеха от кръв и час по час ги триех в потурите.

– Даскале, що се потиш! – попита ме пак Войводата. Не отвърнах – като нищо ме заколваше, че сигурно е клал и по-невинни от мене. Попитах го:

– Жълтици даваш, какво ще искаш насреща...

– От вас нищо не искам. Господ ще дава, не вие!

– Името ти на литургия да казваме, а! Или на камък да го напишем. В основата ще го турим.

– Каменарят камъка дяла, писарят пише, попът чете. Хайдутинът като мене пари дава. Турците знаят името ми по-добре. Не служи ли на Бога и аз?

– Сам Исус Христос е рекъл, че който вади нож, от нож умира.

– Да питам тогава направо, даскале. Казваш, че тези жълтици няма да ми са прошката. Ами за какво сте се заловили тогава черкова да градите. И без туй праведният – без черкова и с черкова – с чиста душа ще легне да мре. Питам за себе си!

И се стреснах аз, Димитър. Този човек, дето не му виждах лицето, а сякаш беше насечено от белези и криво, ме питаше... Бях ли пратеник божий, че да отвърна? И по какво можем да познаем кога Господ е възложил на нашите рамене тежката грижа за душите на другите? Да мълча – грях ще е, усещам, да река – пак грях, пък на прореклите не прощават: и когато беда предскажат и се случи, и когато добро... Ала добро пророците не предсказват, защото, щом добро идва, тях не ги зачитат. А виждах, че се задават тежки години; отдето поминахме, радост беше по турците, че с ангелиците и френците бяха надвили на казаците, и като мъгла мъка припадеше по християните. Дават ни Хатихумаюн и черкова да правим, купел ще има в черковата, поп ще кръщава младенците, от купела за главата измъкват младенца и вратът му се оттяга – корав ли ще остане този врат, за чий нож...

Останахме българите сами на себе си, никой вече не споменава за казаците, а то е по-лошо, защото, когато човек остане на собствените си ръце, почва да става горделив и по-лесно подлага глава под нож, само и само да стане на неговата, свободен да бъде. Какво ще посее пророкът, когато предрече на Войводата спасение на душата, дошло от кръв и нож. Смут ще посее и бунт ще пожъне. Тъй и стана, защото не предричах само аз, пък и тайно в душата си исках това.

– За себе си питаш. А само ти ли си, Войводо!

– Ако ме уловят турците жив, между два огъня ще ме сложат, с кремък ще ме дерат, ръцете ми ще отсекаат, очите ми ще извъртят.

– И тебе в песните пеят.

– А, адаш, името ни е едно, да ти го отстъпя мястото в песните. И мястото под крилото на гарвана!

– Прав си! – признах му. – Ала не искаш ли повече, отколкото мога да дам...

– Даскале, от тебе злато не искам, злато ти давам. Искам това, дето го можеш – да мълчиш, да помниш, докато му дойде времето!

Да те запомнят с добром хората от тези балкани – и това е прошка. Хем по-голяма, защото Господ е по-милостив от тях и по-лесно сякам, че прощава, отколкото те. Не остаря Димитър Калъчлията. Увисна на бесилка в Русе на лято 1858. И като чух това, падна клетвата, що се клех да мълча, и казах на ченгенските големци – камъкът, дето Димитър е писано и е в основата, е кървав камък. И парите, дето ги донесох, са хайдушки пари, на Димитър Калъчлията, а не от кротки богомолци. И не ми повярваха големците, и ми казаха да мълча, че кръвта кръв измива, а когато правихме черковата, камъните с вар зидаха и вратата с желязо оковаха – за тежки дни вътре да се крием. А как кървав камък в основата ще стои и ще ни брани! Рекоха ми, че басни са това и че мои сметки оправям, защото, когато човек носи двеста жълтици и не пипне нито една за себе си, той не е за вярване. Не ми повярваха, а имаше кавга за името, мислеха, че е моето, и други своите си имена пожелаха да напишат.

А когато с жълтиците в енджика слязох през Турския прясълп и чаках да мръкне, за да вляза в Ченге, откъм Робската пътека слизаше Митьо Пукалов, по айтоския път идеше и носеше тескерето за черковата от Едирне. Цялото село на Варчово тръне беше излязло да го посреща, далече е Варчово тръне, ала очите на моята завист са силни и ушите ми чуват добре – гайди свиреха, Митьо Пукалов стъпя тежко и не продумва нищо – в неговия енджик една хартия има, тескере, в моя – двеста жълтици. Тръгнах от Ченге кротък човек, хайдутин се върнах и нощта чаках, за да се прибера.